

Póczik Szilveszter – Sárík Eszter –
Vass Péter – Bolyky Orsolya

A COVID-19 pandémia egyes kriminológiai aspektusai

Particular criminalistic aspects of the COVID-19 pandemic

Absztrakt

A tanulmány az Országos Kriminológiai Intézetben (OKRI) 2020 szeptemberében létrehozott COVID-munkacsoport kutatásainak eddigi eredményeit mutatja be. Az elvégzett desk research eredménye egy kriminológiai szempontú helyzetfelmérés, ennek megállapításait adják közre az alábbiakban. A tanulmány egyúttal tervezetként is szolgál a 2021-re tervezett átfogó kutatásokhoz. Az eredmények minden kétséget kizáróan rámutatnak, hogy a COVID-járvány strukturális változásokat hozott a társadalomban. Új jelenségek mutatkoztak a bűnözés területén is globálisan és Magyarországon egyaránt. Bár Magyarországon, a nyugat-európai országokkal ellentétben nem voltak erőszakos tiltakozó mozgalmak, és az erőszakos cselekmények összes száma a járvány idején csökkenni látszott, a gyűlölet új, a bűncselekményi szintet el nem érő, de mindenképpen fenyegető formái jelentek meg. Az állampolgárok több fegyvert vásároltak, a családon belüli erőszakos cselekmények terjedőben vannak. A járvány szükségessé tette, hogy az igazgatási és gazdasági ügyintézés, valamint a személyes kommunikáció nagyrészt az online térbe kerüljön át. Ez azonban szélesebbre tárta a kaput a kiberbűnözés, például az online térben tevékenykedő csalók és hamisítók előtt, miközben a csalás néhány régi formája az offline térben is új előre kapott. Az állampolgárok egészségének védelme és az álhírek terjesztésének megakadályozása érdekében a magyar kormány is szükségesnek tartotta speciális jogi szabályok bevezetését. A tanulmány röviden kitér a jogi változások bemutatására is. A járvány eddigi időszakának vizsgálata lehetővé tette egyes releváns jelenségek feltárását, de megbízhatóan értelmezhető statisztikai adatok csak a későbbiekben állnak majd rendelkezésre. Ezek elemzése a jövőbeli kutatás feladata lesz.

Kulcsszavak: COVID-19, pandémia, kriminológia, kábítószeres, fegyverek, rendészet

Abstract

The current study shows the results of the first research conducted by the COVID Working Group established at the National Institute of Criminology (OKRI/NIC) in Budapest, in September 2020. The examination was performed in the form of a desk-research on the criminological aspects of the COVID-epidemic, the results of which are presented in this situation-report. The recent report also serves as a draft for a comprehensive research planned for 2021. From the outcome of the analysis, it can be concluded undoubtedly that the COVID-pandemic has brought about certain structural changes on the society and new phenomena have also emerged in the field of crime. We could also experience these global tendencies in Hungary, too. Although in Hungary, unlike in some Western European countries, there were not any violent protest movements and the general number of violent acts seemed to decrease during the epidemic, new forms of hatred appeared. The citizens bought more weapons and there was a growth in domestic violence acts, too. The epidemic has strengthened communication in the online space and thus provided an opportunity for cybercrime and the related fraud and counterfeiting, while some old forms of fraud have also begun to spread offline. The Hungarian government considered it necessary to introduce special legal rules to protect the health of citizens and to prevent the dissemination of fake news. The study briefly presents these legal measures, too. The examination of the epidemic period until now allowed us only to discover some relevant phenomena but did not provide an opportunity to obtain interpretable statistical data. This will be the task of future researches.

Keywords: COVID-19, pandemic, criminology, drugs, arms, policing

Büntetőjog a COVID-járvány idején

Visszatekintve Magyarország jogtörténetére, bátran kijelenthetjük, hogy a 20. század elejére a magyar jogszabályok teljes összhangban voltak a nyugat-európai trendekkel, a jogszabályok színvonala és a kor jogtudósai nemzetközi szinten egyaránt elismertek voltak. A magyar büntetőjog korszerű megoldásokat alkalmazott a járványügyi szabályok megszegésével kapcsolatos szabályozásban is. Az 1878. évi V. törvénycikk, a büntetésekről és a vétségekről szóló magyar büntető törvénykönyv (az úgynevezett Csemegi-kódex) és az 1879. évi XL. törvénycikk, a kihágásokról szóló magyar büntető törvénykönyv (az úgynevezett Kbt.) egyaránt tartalmazott a járványügyi helyzettel összefüggő

büntetőjogi rendelkezéseket. A Csemegi-kódex például fogházzal rendelte büntetni a ragályos betegségek terjedésének megakadályozására megállapított közegészségügyi szabályok megsértését.¹ A járványügyi szabályok megszegésére vonatkozó büntetőjogi szabályozás megalapozottságára jellemző, hogy azok 20. században folyamán lényegében változatlanok maradtak.

A koronavírus-járvány világméretű terjedése 2020. év legelején előrevetítette a járványügyi intézkedések bevezetésének szükségességét, ezért a Kormány a védekezésre való felkészülés jegyében már január végén felállította az Operatív Törzset.² A rohamosan terjedő koronavírus-járvány hamarosan jelentős változásokat hozott az európai társadalmak életében. Magyarország Kormánya a 40/2020. (III.11.) számú rendeletével az ország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki, az élet és a vagyon biztonságát veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humán járvány következményeinek megelőzése, valamint a magyar állampolgárok egészségének és életének védelme érdekében. A koronavírus elleni védekezéstről szóló 2020. évi XII. törvény (az úgynevezett felhatalmazási törvény) 2020. március 31. napján lépett hatályba, amely egyrészt meghosszabbította a veszélyhelyzeti kormányrendeletek hatályát, másrészt felhatalmazta a Kormányt a járvánnyal összefüggő különleges szabályok meghozatalára.³

A törvényhozás célja az élet és az egészség védelme, valamint a járvány negatív hatásainak enyhítése volt (Salgó, 2020) (URL1).⁴ A büntetőjog perspektívájából nézve ez azt jelentette, hogy a veszélyhelyzet miatt az állampolgárok

1 1878. évi V. törvénycikk, 316.§.

2 A Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs felállításáról szóló 1012/2020. (I. 31.) Korm. határozat.

3 A felhatalmazási törvény ennek megfelelően rögzítette, hogy a Kormány a veszélyhelyzetben az állampolgárok élet-, egészség-, személyi-, vagyon- és jogbiztonságának, valamint a nemzetgazdaság stabilitásának garantálása érdekében rendeletével egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, és egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat - 2020. évi XII. tv. 2. § (1) bekezdés.

4 A koronavirus.gov.hu 2020. december 16-i adatainak értelmében az alábbi intézkedésekre került sor a járványügyi intézkedésekkel kapcsolatos szabályszegések következtében: *“A maszkviselési kötelezettség elmulasztása miatt a rendőrök országsszerte, a védelmi intézkedésekről szóló kormányrendelet szeptember 21-ei hatályba lépése óta összesen 13 659-szer intézkedtek. Az intézkedések közül 159 a tízezernél több lakosú települések önkormányzati rendeleteiben meghatározott maszkviselési kötelezettségek be nem tartása miatt történt. Közülük 23 embert figyelmeztettek, 61 alkalommal helyszíni bírságot szabtak ki és 75 feljelentést tettek. A boltokra, vendéglátóhelyekre, szálláshelyekre és szabadiós létesítményekre vonatkozó szabályok megszegése miatt eddig 614 rendőri intézkedésre volt szükség, ebből 164 esetben az üzemeltető vagy a tulajdonos mulasztása volt megállapítható, 450 esetben pedig az üzletek korlátozott nyitvatartására és az üzletben való tartózkodásra vonatkozó szabályokat nem tartották be. A bezáratás mellett a vendéget is helyszíni bírsággal sújtották, a korlátozások bevezetése óta már 99 üzlet, vendéglátóhely, illetve szolgáltató ideiglenes bezáratását rendelték el a szabályok be nem tartása miatt. A kijárási korlátozást november 4-étől vezették be, amelyet a kijárási tilalom november 11-étől váltott fel. November 4. óta a rendőröknek 13 429 szabályszegéssel szemben kellett intézkedniük.”*

bizonyos alapvető eljárási jogait korlátozhatták, illetve a járványügyi intézkedések megszegőivel szemben szankciók alkalmazására kerülhetett sor, amely egyes esetekben eljutott a büntetőjog területére, de többnyire szabálysértési eljárás keretében történő felelősségre vonást eredményezett.

Büntető anyagi jogi változások

A koronavírus-járvány időszakára jellemző – később részletesen bemutatásra kerülő – kriminális cselekmények nem hoztak olyan mértékű változást a büntetésben, amellyel szemben a hatályos büntetőjogi tényállások alapvetően ne nyújthattak volna megfelelő védelmet. A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény, tehát a Btk. átfogó módosítására feltehetően az előbbi felismerés miatt nem került sor.

E helyütt az anyagi jogot érintő módosítások két releváns aspektusára kívánunk fókuszálni: a járvány egészségügyi vonatkozásaival szorosan összefüggő bűncselekményeket érintő változásra és a rémhírterjesztésre.

a) A járvány egészségügyi vonatkozásaihoz kapcsolódó bűncselekmények⁵

Mint a bevezetőben megállapítottuk, a járványokra vonatkozó bűncselekmények szabályozása nem új jelenség a magyar jogrendszerben, ezért a koronavírussal kapcsolatos büntető anyagi jog és a szabálysértési jog látszólag ellentétes irányú módosítása meglepetést okozott a tudományos élet és a jogalkalmazók körében.

A felhatalmazási törvény két új tényállással egészítette ki a Btk.-t. A „*járványügyi védekezés akadályozása*” (Btk. 322/A. §) elnevezésű bűncselekmény a közbiztonság fokozott védelmét kívánja biztosítani a hatóságok járványügyi intézkedéseit akadályozó cselekményekkel szemben. Az új tényállás alapján büntethetővé vált a járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés végrehajtásának akadályozása, amely a zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása végett került elrendelésre. Ugyanígy büntetendővé vált az a személy, aki a cselekményt fertőző betegség által okozott járvány idején követi el. Az új tényállás járványügyi védekezésben betöltött jelentőségét jelzi, hogy már a bűncselekmény előkészülete is önállóan büntetendő. A járványügyi védekezés akadályozása bűncselekményként történő meghatározása logikus és

5 A hivatalos bűnügyi adatok (ENYÜBS) az új bűncselekményi tényállások tekintetében még nem nyilvánosak.

érthető lépésnek tekinthető. Szakmai vitára adott okot ugyanakkor a Btk. 361. §-ában meghatározott járványügyi szabályszegés büncselekmény dekriminálizációja⁶, ha azt a koronavírus-fertőzöttség vagy annak gyanúja miatt elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével követik el. Hollán Miklós szerint „*az új szabályozás leginkább problematikus vonása az, hogy kizárólag a COVID-19 fertőzöttséggel kapcsolatos járványügyi intézkedések megsértésére vonatkozik. Ha valakivel szemben más betegség (tehát nem COVID-19 fertőzés) miatt rendelték el a nevesített négy járványügyi intézkedés egyikét, akkor ezek megszegése büncselekményt valósít meg, amennyiben a másik betegség zárlati kötelezettség alá tartozik vagy annak vonatkozásában is megállapítható a járvány fennállása.*” (Hollán, 2020b).

Hollán is egyetért azonban azzal, hogy az új szabályozás jogpolitikai szempontból elfogadható, ha nem is elsősorban azon megfontolások alapján, amelyeket a jogalkotó a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény (a továbbiakban: Vmtv.) 186. §-ához fűzött miniszteri indokolása⁷ megfogalmazott. A Vmtv. indokolásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy a jogalkotó a büncselekmény dekriminálizálásával kizárólag a járványügyi intézkedésekkel szemben elkövetett normaszegések miatt indult eljárások gyorsítását és hatékonyságának növelését kívánta elérni. A járványügyi szabályszegés koronavírus-járványra szabott átértékelése a korábbi tapasztalatok alapján ugyanakkor kétségtől pozitív eredménnyel zárulhat, mivel a jogértésekkel kapcsolatos eljárások egyszerűbbek és gyorsabbak lehetnek, mint a büntetőeljárások, ami hatékonyabbá teszi a járványügyi intézkedéseket.

b) Rémhírterjesztés

A koronavírus-járvány megjelenésétől kezdve rengeteg valós és valótlan, illetve valós, de valótlan elemekkel elferdített hír terjed a lakosság körében, ami

6 Az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szóló 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet 5. § (2) bek., valamint a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. tv. 186. §-a.

7 A járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegése a Btk. 361. §-a alapján büncselekmény. A COVID-19 fertőzöttség vagy annak gyanúja miatt elrendelt járványügyi intézkedés megsértését az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szóló 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet szabálysértéssé minősítette, melynek átmeneti fenntartása továbbra is indokolt. A szabálysértési eljárások gyors és hatékony lefolytatása biztosítja a jogellenes cselekmény elleni eredményes fellépést. Az elkövetett cselekményt nyomban szankció követheti, így egyidejűleg szolgálja a speciális és generális prevenciót.

alkalmas volt a köznyugalom megzavarására. Ezért a jogalkotónak összpontosítania kellett a dezinformációból kifejlődő társadalmi pánik elkerülésére is (Busch & Vass, 2020).

A felhatalmazási törvény 10. §-a a társadalom nyugalmanak fenntartása érdekében egyrészt a „közveszéllyel összefüggésben” szókapcsolat beiktatásával pontosította a rémhírterjesztés büntetékének Btk. 337. § (1) bekezdésében szereplő alapesetét, másrészt a különleges jogrend idejére a (2) bekezdésben meghatározott új alapesettel egészítette ki a büntető tényállást.

A Btk. 337. § (2) bekezdéshez fűzött miniszteri indokolás 3. pontja az új alaptényállás szükségességét a következőképpen magyarázza: *„A különleges jogrenddel összefüggő védekezés a különleges jogrendet megalapozó körülménytől és annak az országra kifejtett hatásaitól függ. A koronavírus-járvány idején hirdetett veszélyhelyzet az ország egészét érinti, a védekezéssel érintett kormányzati intézkedések a társadalom teljes spektrumát átfogják az egészségügytől, az oktatás és a határforgalom korlátozásán keresztül a gazdasági intézkedésekig. Ezen széles körűen védett jogtárgy esetében is indokolt ugyanakkor a fokozott büntetőjogi védelem, annak érdekében, hogy a veszélyhelyzet elhárítását célzó védekezés eredményességét a valótlan és ezért zavarkeltő tények állítása, híresztelése se hátráltathassa.”*

A Btk. 459. § (1) bekezdés 22. pontjában meghatározottak szerint a személyes jelenlétén túl a nagy nyilvánosságon a bűncselekménynek sajtótermék, médiaszolgáltatás, reprodukció vagy elektronikus hírközlő hálózaton történő közzététele útján történő elkövetését is érteni kell, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy az új alaptényállás a nagy nyilvánosságnak szóló dezinformáció interneten keresztül történő közzétételével vagy továbbításával is elkövethető. A rémhírterjesztés új alapesete kapcsán ugyanakkor arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a tényállításnak vagy híresztelésnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa. Ez a megfogalmazás jelentősen tompítja az elkövetés helyszínének kiterjesztését, tekintettel arra, hogy további törvényi feltételt támaszt a bűncselekmény elkövetéséhez, amely nélkül még a vilá járvány kezelésével kapcsolatos valótlan tényállítás vagy valós tény elferdítése miatt sem lehet a büntetőjogi felelősséget megállapítani.

A rémhírterjesztés új alapesetének elfogadását követően élénk szakmai és közéleti vita bontakozott ki, ami részben annak tudható be, hogy a békeidőben ritkán előforduló bűncselekmény a járványhelyzet miatt érzékenyebben érintette a társadalmat, a jelentősége felértékelődött. A társadalmi hatást fokozták a hírekben megjelenő tudósítások, amelyek a rémhírterjesztés vagy közveszéllyel fenyegetés gyanúja miatt indult büntetőeljárásokról tájékoztattak. A Magyar Helsinki Bizottság *„Rémhírterjesztés újratöltve”*

című állásfoglalása szerint a mindenki számára új helyzetben az állampolgárok nem tudhatják pontosan, hogy mi az a törvényben körülírt körülmény, amelyet az esetleges jogsértő magatartásukkal sértenének. Álláspontjuk szerint a járványhelyzetben történő rémhírterjesztéssel szembeni fellépésre a fent említett módosítás előtt is rendelkezésre állt a megfelelő büntetőjogi eszköz. A szervezet ugyanakkor elfogadhatónak tartotta a különleges jogrend alatti súlyosabb büntetést. A kritikusok rámutattak, hogy a módosítás nem felel meg a normavilágosság követelményeinek, mivel a szövegben nehezen értelmezhető tényállási elemek vannak, pl. eredményes védekezés, vagy a közveszély színhelye, és kérdéses, hogy az internetes felület ilyen helyszínnek minősül-e (Bencze & Ficsor, 2020; Ambrus, 2020; Koltay, 2020).

Mások úgy vélekedtek, hogy a szabályozás következményeként egyfajta hűtőhatás léphet fel a szólás- és sajtószabadság tekintetében, valamint a szakmai szervezetek véleménynyilvánítása esetén (Bencze & Ficsor, 2020; TASZ 2020). A kritikát megfogalmazók szerint félő, hogy a bírák sem lesznek képesek egységesen megítélni a rémhírterjesztés cselekményét, ezáltal felmerülhet az önkényes jogértelmezés és jogalkalmazás lehetősége (Ambrus 2020; Bencze & Ficsor, 2020; Tóth, 2020).

A rémhírterjesztés új alaptényállásával kapcsolatos szakmai vitát az Alkotmánybíróság teljes ülésén hozott határozata (URL2) zárta le, amely megállapította, hogy nem alaptörvény-ellenes a rémhírterjesztéssel kapcsolatos új büntetőjogi szabályozás, melyet különleges jogrend idején kell alkalmazni. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor alkotmányos követelményként fogalmazta meg, hogy a rémhírterjesztés büntetettére vonatkozó rendelkezés csak az olyan tény közlését fenyegetheti büntetéssel, amelyről az elkövetőnek a cselekmény elkövetésekor tudnia kellett, hogy hamis, vagy amelyet maga ferdített el, és amely a különleges jogrend idején a védekezés akadályozására vagy megghiúsítására alkalmas.

Büntetőeljárás-jogi változások

A veszélyhelyzet idején érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Veir.) 16. alcíme tartalmazta a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény rendelkezéseitől eltérő átmeneti szabályokat. A szabályozás célja az volt, hogy a járványveszély végleges megszűnéséig biztosítható legyen a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás folyamatos működése és az eljárásban részt vevő személyek védelme anélkül, hogy a tisztességes eljárás elve sérülne (Busch & Vass, 2020).

A Veir. részletszabályai alapján az eljárási cselekmények teljesítésekor mindig elsőbbséget élvezett a büntetőeljárásban részt vevő személyek egészségének és életének megóvása (például az eljárási cselekmény elhalasztható vagy felfüggeszthető volt, ha a teljesítése járványügyi intézkedés megszegésével járt volna⁸, a 65. életévüket betöltött személyek külön vizsgálat nélkül kiemelt védelmet élveztek⁹, az eljárási cselekmények során a hatóságok kötelező maszkviselést és a megfelelő védőtávolság betartását rendelhették el¹⁰). Minden olyan eljárás és módszer alkalmazása elsőbbséget élvezetett, amely csökkenthette vagy kiválthatta a személyes találkozásokot (például előnyben részesítette az alternatív telekommunikációs technológiák alkalmazását, akár olyan módon is, hogy az érintett személy a saját nappalijából mobiltelefonon jelentkezett be a bírósági tárgyalásra¹¹). Nagyon fontos változást jelentett az írásbeli pervitel¹², ezen belül különösen a büntetővégzés meghozatalára irányuló külön eljárás kiterjesztő alkalmazását lehetővé tevő rendelkezés¹³, amelynek köszönhetően az ügyészség a vádemeléssel zárult nyomozások mintegy 70%-ában tehetett indítványt a bírósági tárgyalás mellőzésére (URL3). Az általános eljárási szabályoktól való eltérések a természetüknél fogva korlátozhatták a tisztességes tárgyaláshoz való jogot, ezért az átmeneti szabályozás olyan többletgaranciákat biztosított, amelyek alkalmasak voltak az egyén korlátozással érintett eljárási jogainak kompenzálására (például jogorvoslati határidők meghosszabbítása¹⁴, saját elektronikus eszközök használata az eljárási cselekményen való jelenlét biztosítására¹⁵). A veszélyhelyzet megszűnését követő időszakra a Vmtv. 76. alcíme tartalmazza azokat a szabályokat, amelyek továbbra is lehetővé teszik az általános eljárástól való eltérést. Az átmenetinek szánt szabályok megalkotása abból a felismerésből fakadt, hogy a járványveszéllyel bizonytalan ideig továbbra is együtt kell élnünk, ezért a veszélyhelyzet idejére bevezetett legfontosabb büntetőeljárási rendelkezéseknek a veszélyhelyzet megszűnését követő járványügyi védekezés időszakára is hatályban kell maradniuk. A következőkben ezeket a bűnözői tendenciákat különböző aspektusokból vizsgáljuk a jelenségek szintjén.

8 Veir. 50. § (1) bekezdés, valamint 68. § (1) bekezdés és 74. § (1) bekezdés.

9 Veir. 48. §.

10 Veir. 51. §(4) bekezdés.

11 Veir. 50. § (2) bekezdés, 56. §.

12 Veir. 81–83. §.

13 Veir. 87. §, 89. §.

14 Veir. 52. §.

15 Veir. 56. § (2) bekezdés.

Összeesküvés-elméletek és rémhírek

A COVID-19 járvánnyal kapcsolatban számos hamis hír terjedt el az interneten, amelyek cáfolata olyan oknyomozó weboldalakon olvasható, mint a PolitiFact, Snopes, BuzzFeed és Lead Stories vagy az InVid (URL4). Ezek veszélyeit felismerve az Európai Unió Bizottsága is szükségesnek találta a dezinformáció elleni határozott fellépést és a reziliencia képességének erősítését. Josep Borrell megfogalmazása szerint a *„dezinformáció a Corona-vírus világjárvány idején akár ölhet is, ezért kötelességünk megvédeni polgárainkat, megismertetve velük a hamis információkat és ezek terjesztőit”* (URL5). A járvánnyal kapcsolatos konteók szerint a koronavírus mesterséges termék, eredetileg az USA vagy Kína által létrehozott biológiai fegyver, amelyet kínai ügynökök loptak egy kanadai katonai laborból, Vuhanba szállították, ahol véletlenül kiszabadult. E konteó egyes változatai szerint a vírust a Pirbright Intézet 2015-ben szabadalmaztatta. A járvány pedig Bill Gates által kezdeményezett akció, célja a globális népességszám csökkentése és a vakcina gyártásával nagy nyereség realizálása vagy egészségügyi pánik kirobbantásával Donald Trump választási esélyeinek rontása (URL6).

Emellett számos hamis statisztikával is találkozunk, amelyek hihetetlenül magas, máskor rendkívül alacsony fertőzöttséget és mortalitást jeleznek. A helyzetet végzetesnek írják le, vagy azt sugallják, hogy a járvány nem több egyszerű influenzánál, vagy nem is létezik. Arra utalnak, hogy a védelmi intézkedések mögött az úgynevezett nemzetközi háttérhatalom (Bogár, 2019) áll, valódi célja az egyéni jogok korlátozása. Egyesek az 5G mobilkommunikációs technológiát is összefüggésbe hozzák a járvány terjedésével, ami egy a baktériumok kommunikációjával foglalkozó tudományos tanulmány (Widom & Swain, 2011) nyilvánvaló félreértésén alapul (URL7). Az álhíreket egyes politikai erők (Magyarországon is) (URL8) célzottan használják versenytársaik lejáratására, illetve a nemzeti vagy önkormányzati intézkedések megkérdőjelezésére. Ez a politikai magatartás azonban gyengíti a közbizalmat mind az egészségügyi ellátórendszer, mind a demokratikus értékek iránt, kárt okoz a kormányzatoknak, de a legnagyobb kárt mégis e politikai rémhírek gyártói és terjesztői okozzák saját maguknak. A vírustagadók az ol-tásellenesekkel együtt hangos kisebbséget képeznek Magyarországon is. Azt hangsúlyozzák, hogy nem kívánják szolgálni a politika és a gyógyszeripar manipulációit és aljas profitérdekeit. A *„Orvosok, Tudósok és Egészségügyi Dolgozók a Tisztánlátásért”* nevű fórumot a szkeptikusok, köztük szakemberek, mint például a 2020 decemberében őrizetbe vett Gődény György (URL9) gyógyszerész hozták létre, akik a SARS COV2 vírus orvosi és adminisztratív

kezelésének valóban tudományos alternatívájával kecsegtetnek. A nemzetközi háttérre, többek közt a német Ärzte für Aufklärung (URL10) egyesületre támaszkodó csoport két nyitott Facebook-csoportot (URL11) alapított, és 2020. augusztus 21-én nemzetközi konferenciát (URL12) szervezett a Magyarok Világszövetségének budapesti székházában amerikai, orosz, olasz, svájci, német és osztrák vendéglóadókkal. Igor Alekszejevics Gundarov epidemiológus, az Orosz Tudományos Akadémia tagja azt állította, hogy a koronavírus csupán propaganda, amelyet a hatalom egyfajta pszichoterrorként alkalmaz saját polgáraival szemben.

Mindezekre válaszul a Magyar Orvosi Kamara elnöksége etikai eljárást indított vírustagadó tagjai ellen, és a Belügyminisztériumhoz, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériumához fordult, büntetőjogi eszközök alkalmazását kérve. A Kamara 2020. szeptember 3-i közleményében (URL13) élesen bírálta a vírusszkeptikus vagy vírustagadó orvos- és gyógyszerészcsoportokat. Hasonló tartalmú nyilatkozatot tett közzé a Magyar Tudományos Akadémia elnöksége (URL14). Ez elítéli a tudománytalan álláspontokat és hangsúlyozza, hogy a tudomány és a politika szoros együttműködése elengedhetetlen feltétele a járványellenes kampánynak, a „*vírus tagadása a valóság tagadása*” (URL15). Az Országos Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat 2020. szeptember 12-én kelt közleményében leszögezi, hogy a koronavírus létezik, a vírustagadók pedig gyengítik a védelem hatékonyságát, és veszélyeztetik saját és embertársaik életét.¹⁶

Kiberbűnözés

Az ESG IT globális kutatásában (URL16) 364 informatikai szakembert kérdeztek meg. A kutatási jelentés szerint a webes támadások száma erősen megugrott a COVID-19 járvány időszakában (Oltsik, 2020). A kutatásba bevont vállalkozások mintegy háromnegyede szervezeti nehézségek nélkül megoldotta az otthoni munkavégzésre történő átállást, csupán az otthonról dolgozó alkalmazottak elektronikus eszközeinek védelme jelentett gondot, ugyanis a hackerek fokozottan igyekeztek kihasználni a világjárvány okozta technológiai sérülékenységet. A megkérdezett cégek mintegy kétharmada a korábbiakat meghaladó számú támadási kísérletről számolt be, de csak negyedük nem volt kellően felkészülve a kibertámadásokra. A Panda Security Hungary közleménye szerint a készülletlenek aránya magas volt Magyarországon, a cégek több mint 60%-ban - különösen

16 MTI, 2020. 09. 12. 18:24.

az informatikusok hiányával küzdő kisvállalkozások - bizonyultak felkészületlennek (URL17). Az informatikus csapatok számára az otthoni munkaállomások és a céges hálózathoz történő hozzáférések beállítása, illetve a védett adatátvitel, valamint az otthoni irodai tevékenységek felügyelete okozott nehézséget. A koronavírus-járvány pozitív mellékhatása, hogy a vállalkozások nagyobb figyelmet és több forrást fordítanak az informatikai biztonságra.

Az egyéni internethasználók vannak a legnagyobb veszélyben. 2020 első negyedévében világszerte mintegy 40 000 weboldalt hoztak létre „corona” vagy a „covid” szavakat tartalmazó domain-nevek alatt. A számítógépes bűnözők mintegy 20 millió rosszindulatú és adathalász e-mailt (URL18) küldtek hetente személyes vagy pénzügyi adatok megszerzése céljából (URL19). Az elektronikus vírusok mintegy 40%-át Microsoft Office dokumentumnak álcázták. Az Interpol jelentése szerint a járvány legfőbb online kockázata az adathalászat, a csalás, a zsarolás, a rosszindulatú és kémprogramok, valamint az álhírek terjesztése volt (URL20).

Magyar hackerek a kormányzati járványügyi információs portál (www.koronavirus.gov.hu) nevével visszaélve fogtak személyes adatok illegális gyűjtésébe: kormányzati pénzügyi támogatást ígértek egy regisztrációs lap kitöltéséért és olyan érzékeny személyes adatok megadásáért cserébe, amelyek felhasználhatók csalások elkövetése során. Mások a NAV nevében küldtek e-maileket, adó-visszatérítést ígérve, de az e-mailben megadott link egy adathalász weboldalra mutatott. Új csalási technika a SIM Swap csalás. Ennek során az elkövetők a sértettől megszerzett személyi adatokkal visszaélve kezdeményezik a telefonjához tartozó SIM-kártya cseréjét a mobilszolgáltatónál. Ettől kezdve hozzájuk érkeznek be az SMS-ek, így a kétfokozatú védelemmel ellátott banki műveletek megerősítő kódjai is. Ha sikerült megszerezni az érintett banki alapadatait, az említett kódok birtokában gyerekjáték teljes bankszámlák leürítése. 2015 óta az ilyen banki csalások száma megnégyszereződött világszerte (URL21).

2020 szeptemberéig három ilyen csalást követte el Magyarországon, ezért tanulságos egy eset vázlatos bemutatása. A sértett vásárlási szándékkal egy lakáshirdetésre jelentkezett. Az eladó fényképeket ígért a lakásról, és kérte a későbbi sértettet, hogy töltsen le az ingyenes AnyDesk alkalmazást. Ez az applikáció kapcsolatot létesít a számítógépek között és hozzáférést biztosít a távoli PC-n tárolt összes adathoz. Az elkövető így megszerezte a sértett személyes és banki adatait, majd letiltatta annak SIM kártyáját új SIM-et kért. Végül az elkövető mintegy 100 000 eurót zsákmányolt, amit azonnal kriptovalutára váltott, így a pénz útja követhetlenné vált (URL22).

Hagyományos csalások

A kiberbűnözéstől meg kell különböztetni a hagyományos csalási cselekményeket, amelyek esetében az internet vagy más távközlési eszköz csupán kommunikációs csatornakén szolgál. Korábban egyes anonim eladók weboldalaikon fogyókúra termékeket, italporokat, afrodisziákumokat kínáltak, és az online előre kifizetett termékeket nem szállították le, vagy azok teljesen hatástalanok voltak. Ma ugyanezek kamu víruseszteket (URL23), fertőtlenítő folyadékot, arcmaszkot, nem létező oltásokat és gyógyszereket kínálnak, olykor jelentős tételben jelentős összegért. Egy Budapesten élő hondurasi férfi például magyar céggént 22 millió szájmaszkot ígért amerikai vásárlójának, aki 857 000 euró előleget utalt át. A vásárló a szállítás ügyében Magyarországra utazott és találkozott az eladó képviselőjeként bemutatkozó férfival, aki további 27 000 dollárt követelt tőle, mielőtt bemutatta volna a megrendelt árut. A vevő rájött a csalárd szándékra és a rendőrséghez fordult (URL24).

A sötét web az internet ama része, amely csak a Tor nevű speciális böngészővel érhető el. Ez megfelelő beállítás esetén kizárja a felhasználók azonosítását IP-címük alapján. Az anonimitás széles terepet nyújt a bűnözők számára. Tömegesen kínálnak mindenféle illegális árut és szolgáltatást, például kábítószer, nőt, pedofil kép- és video-gyűjteményt, a gyermekek elcsábításának módszertanát, valamint transzplantálható szerveket. A járvány ezt a kínálatot a betegséggel kapcsolatos áruk kínálatával gazdagította, amint azt az Ausztrál Kriminológiai Intézet kutatási jelentése hangsúlyozza (Broadhurst, Ball & Chuxuan, 2020). „*A sötét web piacai a járványnak megfelelően diverzifikálták kínálatukat*” – írja a Times of India 2020. május 8-án (URL25). Kapható víruseszt, COVID-19 vakcina és felépült betegek vére, 50 milliliter kb. 1000 euró, plusz az élethossziglani immunitás ígérete. Nagy a kereslet a COVID-19 terápiában használt immunerősítők, különösen a japán Favipiravir és a malária elleni Klorokin iránt. Emellett nagy mennyiségben kínálnak hamisított vagy hatástalan gyógyszereket is.

A csalók körében továbbra is népszerűek a hagyományos módszerek, ide értve az ismert járulékos és eszközcselekményeket is. Operálnak hamis igazolványokkal, járványügyi szabályok megszegéséről kiállított hamis hatósági büntetőhatározatokkal és más dokumentumokkal. Egyikük a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal megbízottjának adva ki magát mezőgazdasági termelőket hívott fel telefonon, új piaci értékesítési feltételekről tájékoztatott és pénzt kért az információs anyagokért (URL26). Az úgynevezett unokázós csalás újragondolt verziójában az elkövetők kórházak képviselőjeként mutatkoznak be telefonon, tájékoztatják a célszemélyt hozzátartozójának

fertőzöttségéről és pénzt követelnek a kórházi költségekre (URL27). Magyarországon is megjelentek olyan bűnözők, akik az Egészségügyi Világszervezet (WHO) képviselőinek adva ki magukat vagy autoresponser közbeiktatásával telefonon próbáltak pénzt kicsikarni jóhiszemű emberektől (URL28).

A COVID-19 új esélyt kínál a trükkös csalók számára is. A hirtelen felbukkanó lakásfertőtlenítők készpénzt és értékeket lopnak el a gyanútlan megrendelők lakásából. Ismét fellendülőben van a csalás egy régi változata, amely a fogyasztók megtévesztésén alapult. Idős nyugdíjasokat buszos kirándulással és vacsorával egybekötött *„termékbemutatókra és értékesítési akcióra”* invitálták, majd némi pszichológiai nyomással rávették őket erősen túlárzott áruk vagy szolgáltatások vásárlására. Ezt a gyakorlatot a jogszabályi szigorítások korábban visszaszorították (URL29), azonban újabban a szervezők termékbemutató helyett ingyenes egészségügyi szűrést kínálnak ugyanannak a célcsoportnak. A meghívottakat kórházinak látszó helyiségekben fogadják, hosszú előadásokat kell meghallgatniuk a betegségek megelőzéséről és az öregedésről, végül egészségügyi felmérésnek kell alávetniük magukat. A vizsgálatok rémisztő eredményei arra ösztönzik a gyanútlan résztvevőket, hogy sokszorosán túlárzott „gyógyszereket” vagy kezeléseket vásároljanak meg. A valóságban mindez csak színjáték, a környezet díszlet, a fehér köpenyesek nem igazi egészségügyi szakemberek, az orvosi értékelés tudományos blabla, az eszközök és kezelések hatástalanok, az állítólagos gyógyszerek placebók, az idősek által fogyasztott más szerekkel együtt hatásban gyakran veszélyesek is (URL30).

Kábítószer

A járvány hatásai nemcsak a legális piacok vásárlóit, hanem a drogpiacon szereplőit is érintették. Az Europol 2020. május 29-i jelentése szerint *„a COVID-19 járvánnyal összefüggő utazási és egyéb [...] korlátozások átmeneti zavart keltenek a kábítószer-piacon, egyes szerek hiánycikké váltak és/vagy megrágtak”*. A kábítószeres tömeges áramlása az EU tagállamai között a határellenőrzések bevezetése ellenére is folytatódott. A szervezett bűnözői csoportok minden tekintetben alkalmazkodnak a helyzethez. A fehér és sötét web, a közösségi médiák és a titkosított kommunikációs alkalmazások egyre nagyobb szerepet játszanak a kábítószeres terítésében és beszerzésében. Egyre gyakoribb a házhozszállítás, ritkább a személyes találkozás, és csökken a készpénzforgalom a tranzakciókban (URL31).

Európa más országaitól eltérően Magyarországon és Csehországban a járványügyi korlátozások nem befolyásolták számottevően sem a kábítószeres árakat, sem

a hozzáférhetőséget (URL32). A „*Drogriporter*” – nem reprezentatív – online kérdőíves felmérése is ezt támasztja alá (URL33), bár nem ad képet a nagyvárosok és a vidéki nyomornegyedek marginalizált drogfogyasztóiról. A mintegy 600 feldolgozott kérdőív kitöltőinek fele 25–34 éves volt, a 18–24 évesek aránya 30% volt. A válaszadók 73%-a férfi, 27%-a nő volt. Utóbbiak alacsony arányát magyarázhatja a nők alacsonyabb érdeklődése a kábítószeresek iránt, alacsonyabb válaszadói hajlandósága vagy az, hogy nagyobb arányban szereznek be kábítószerrel férfiismerőseik révén. A válaszadók 50%-a teljes munkaidőben foglalkoztatott, 14% önálló vállalkozó, 16 %-a egyetemi hallgató volt. 13%-uk veszítette el megélhetését a koronavírus-járvány miatt, és 9% még a válaszadás pillanatában is munkanélküli volt. A válaszadók több mint fele a fővárosban vagy annak közelében él, 16%-a megyei jogú városokban, 19%-a más városokban. A falvakban élő válaszadók aránya 11% volt. A kutatás szerint a válaszadók 24%-a más forrásból szerezte be a szert, mint a járvány előtt, de a forrást nem a sötét weben derítette fel. A válaszadók 93%-a azt kapta, amit elvárt, tehát a tömeges csalás nem jellemző ezen a piacon. A marihuána és a hasis vásárlóinak 67, illetve 83 %-a számolt be arról, hogy a termék minősége megegyezik a járvány előtt vásárolt minőségével, de a szintetikus drogok és az amfetamin fogyasztói minőségromlást tapasztaltak. A cannabis- és a hasishasználók mintegy 60%-a panaszkodott a megnehezült beszerzésre. Ezzel szemben az amfetaminhasználók 41%-a, a kokainhasználók 31%-a, a kristályos MDMA-t (metiléndioxi-metamfetamin, ecstasy) használók 40%-a és az ecstasyhasználók 31%-a akadálytalanul be tudta szerezni a szert. Többek azonban csak szintetikus cannabinoidokhoz jutottak hozzá cannabis helyett, illetve csak más szintetikus drogot kaptak a megszokott MDMA helyett.

Fegyverkezzünk?

A koronavírus okozta nemzetközi pánik miatt, egyben a hatóságok iránti bizalmatlanság jeleként sokan vásároltak lőfegyvert világszerte, különösen az Egyesült Államokban (URL34), ahol egyes helyeken megrohanták a fegyverüzleteket. 2020 eleje óta hasonló híreket hallottunk Németországból és Ausztriából is, ahol a maroklófegyverek eladása növekszik (URL35).

A fegyverpiac szakértői szerint Magyarországon is megnőtt a lőfegyverek iránti kereslet. Mivel idehaza nem könnyű engedélyt vagy lőfegyvert szerezni, az engedély nélkül is tartható önvédelmi gáz- és riasztófegyverek felvásárlása ugrott meg a pandémia időszakában. A gyártóknál és nagykereskedőknél kifogytak a készletek, és az importőrök is nehéz helyzetbe kerültek. Ezért

gáz- és riasztópatronokat csak fegyver vásárlásakor adnak az üzletek, akkor is csak korlátozott mennyiségben. A gumilövedékek szintén eltűntek az üzletekből. Üzletenként 20–30 vásárló igényel ilyen fegyvereket naponta. A fegyverláz egyértelműen a víruspánik következménye. Egyesek a bolti ár feletti áron is vásárolnának használt fegyvereket önvédelemre. Feltehetően az illegális fegyverpiac is virágzik (URL36).

Az erőszak régi-új formái, különös tekintettel a családon belüli erőszak alakulására

A járványidőszak egyik pozitív hatása Európában, hogy általánosságban csökkent a bűnözés, ezen belül az erőszakos bűncselekmények száma is (URL37). Ugyanakkor az erőszak bizonyos formáinál, különösen a családon belüli bántalmazások esetében emelkedést láthattunk. Olyan erőszakos megnyilvánulások is előfordultak, amelyek a bűncselekményi szintet nem érték el, de kriminológiai szempontból mégis az erőszakos magatartások közé sorolhatóak. Ilyen esetek voltak például, amikor vidéken élők – egészségüket féltve – ellenségesen viselkedtek azokkal a fővárosiakkal szemben, akik településükre látogattak szabadidejük eltöltése céljából vagy hétvégi házukban pihentek (URL38). Ezek az erőszakos megnyilvánulások sértő megjegyzések, néha enyhébb fizikai bántalmazások formájában öltöttek testet. Bár az ilyen atrocitások feltehetően nem kerültek hatóság elé, a járványhelyzetből fakadó eseményekként mégis említést érdemelnek.

A nemzetközi szakirodalom arra figyelmeztet, hogy a tavaszi karantén idején elrendelt otthoni munkavégzés, otthoni tanulás és általános otthonmaradás során jelentősen emelkedett a családon belül megvalósított erőszakos cselekmények gyakorisága (URL39). Ez alól sejtethetően Magyarország sem kivétel, azonban megbízható, pontos adatok egyelőre nem állnak rendelkezésre. Még élesebben rajzolódik ki mindez annak fényében, hogy az össz-bűnözés – ezen belül például a vagyon elleni bűnözés – a koronavírus-járvány első hullámában körülbelül negyedével csökkent (URL40).

A családon belüli erőszak magyarországi növekedéséről elsősorban a bántalmazott nőket és gyermekeket segítő civil szervezetek jelentéseiből szerezhetünk tudomást. A családi erőszakra vonatkozó korábbi empirikus kutatások megállapításaiból szintén azt feltételezhetjük, hogy az összezártság már önmagában növeli a családtagok közötti feszültség fizikai vagy lelki abúzus formájában történő levezetésének esélyét.

A nőket és gyermekeket érő bántalmazás ellen fellépő és nekik segítséget nyújtó civil szervezetek – NANE, PATENT – arról számoltak be, hogy nem

csak a segélyhívások mennyisége nőtt meg a tavaszi időszakban, hanem a korábban már regisztrált bántalmazottakon kívül nagyon sok új ügyfél jelentkezett náluk (URL41). Tehát a korábban még nem, vagy kisebb mértékben bántalmazott nőket ebben a periódusban súlyosabb abúzus érte, amely miatt már segítséget is kértek. A feszült családi légkör okai elsősorban a munkahely elvesztése, az egzisztenciális bizonytalanság és az ezt tompító mértéktelen alkoholfogyasztás volt. Korábbi kutatásokból tudható, hogy a családon belüli erőszak megjelenése vagy súlyosbodása tipikusan ilyen körülmények miatt következik be (Bolyky, 2018). Az emberölések közel fele történik családon belül, ezeket többnyire a munkanélküli vagy állását éppen elvesztő és/vagy a párkapcsolati nehézségekkel küzdő elkövetők valósítják meg. Az alkohol gátlásoldó hatásának kiemelkedő szerepe van a fizikai bántalmazás, így az emberölés elkövetésében is.

A családon belüli erőszak áldozatai Magyarországon is jellemzően nők, illetve gyermekek, akik nem csak bántalmazottként, hanem édesanyjuk vagy más családtagjuk bántalmazásának tanúiként is traumatizálódhatnak. Az összesség miatti fizikai és lelki abúzus így az együtt élő valamennyi családtagra nézve kiemelkedően veszélyes. A segítségnyújtást nehezíti a hatósági karantén elrendelése, hiszen a bántalmazott a karantén időszakát a bántalmazóval egy fedél alatt kénytelen eltölteni.

Bántalmazás esetén akut segítséget nyújthatnak a bántalmazott személyeket befogadó védett házak, központok. Novák Katalin családokért felelős tárca nélküli miniszter¹⁷ biztosította a közvéleményt arról, hogy a menedékházak, krízisközpontok a járványidőszakban is működnek. A vírus terjedésének veszélye azonban a biztonságot nyújtó intézményekbe történő befogadáskor sem hagyható figyelmen kívül. Mindemellett, a segítő központokba való eljutás az áldozatok számára a járványidőszakon kívül is komoly nehézségekkel jár, hiszen általában ki kell várniuk, amíg a bántalmazó nem tartózkodik otthon. A pandémia idején a családtagok ritkábban hagyják el otthonukat, ezért a menekülés még kockázatosabbá válik (URL42).

Magyarországon gyakori, hogy a bántalmazásból kiszabadult nők és gyermekek szó szerint futva menekülnek szüleikhez, nagyszüleikhez. Járvány idején, tekintve az idősebbek koronavírus miatti fokozott veszélyeztetettségét, ez a lehetőség is korlátozott és kockázatos.

A civil segítségnyújtó szervezetek javasolják a chatvonalon történő segítségnyújtás további fejlesztését, amely – a kormányzati szándék ellenére – csak

17 A tavaszi járványidőszakban az Emberi Erőforrások Minisztériumának család- és ifjúságügyért felelős államtitkára.

kevessé történt meg. Erre azért lenne nagyobb szükség a hosszas otthonmaradás idején, mert a bántalmazók túlnyomó része a bántalmazottat folyamatos kontroll alatt tartja, ellenőrzi külső kapcsolatait, mozgását és kommunikációját: elveszi az áldozat mobiltelefonját, belép a levelezésébe, végignézi az általa korábban megnyitott internetes oldalakat. A titkos és gyors információáramlás akár életmentő lehet a krízishelyzetben élők számára (URL43).

A családon belüli erőszak büntetőjogi vetülete a kapcsolati erőszak bűncselekménye (Btk. 212/A. §).¹⁸ Ez a tényállás az azonos háztartásban élők közötti rendszeres lelki, fizikai, gazdasági bántalmazásokat, visszaéléseket öleli fel. 2020 márciusában 50 ilyen bűncselekményt regisztrált a rendőrség. Ehhez hasonló magas szám csak 2019 karácsonyának időszakban fordult elő (49 eset), ami szintén bizonyítja az otthonmaradás okozta feszültség kialakulását és időnkénti robbanását.

A gyermekek ellen családon belül elkövetett másik tipikus bűncselekmény a kiskorú veszélyeztetésének büntette (Btk. 208. §).¹⁹ E tényállás a gyermekek testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyeztető magatartásokat öleli fel. Az elkövető a kiskorú nevelésére, felügyeletére, gondozására köteles személy, aki általában a szülő/mostohaszülő, vagy az a személy, akire a kiskorút aktuálisan rábízták. Az Országos Kriminológiai Intézetben 2018–2019-ben végzett aktakutatás (Solt, 2018) adatai szerint a legtöbb esetben a kiskorúak súlyos elhanyagolása valósult meg. Az elhanyagolás elsősorban a gyermekek éhezését, a hideg időjárás elleni védelem hiányát (hiányos öltözködés, fűtés nélküli lakás stb.), illetve a nem megfelelő higiéniai körülményeket (élősködők a testen és ruházatban; piszkos, elhanyagolt külső megjelenés stb.) foglalta magában. Mindezt járványidőszakon kívül az oktatási és a gyermekvédelmi intézmények általában észlelik, és többé-kevésbé

18 A Büntető Törvénykönyvről (Btk.) szóló 2012. évi C. törvény 212/A.§ (1) „Aki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,

b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyona tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek tesz ki, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.

19 „A Btk. 208.§ (1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy - ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él -, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, az (1) bekezdés szerint büntetendő az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt

a) bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábírt vagy rábírn törekszik,

b) bűncselekmény elkövetéséhez felajánl.”

kezelik, azonban az otthoni bezártság nehézkessé vagy lehetetlenné tette a gyermekeknek történő segítségnyújtást. A családon belüli erőszak esetében mindig nagy volt a látencia és ez alól a járványidőszak sem kivétel. A járvány kevés pozitív hozadékainak egyike talán az, hogy a családi konfliktusokat gyakrabban észlelik a szomszédok, így a segítség is könnyebben és gyorsabban érkezhethet.

Menekülés a járvány elől: az öngyilkosságok és a mentális betegségek alakulása pandémia idején

A járvány miatti korlátozó intézkedések a szociális kapcsolatok beszűkülését vagy megszűnését, munkahelyek elvesztését, egzisztenciális bizonytalanságot eredményeztek. Ezek a körülmények nem csak a más személyek elleni erőszak előfordulásának gyakoriságát növelhetik, hanem az autoagresszív megnyilvánulások és bizonyos mentális betegségek megjelenésének esélyét is. A bezárkózás és a magány egyértelmű összefüggést mutat a depressziós megbetegedésekkel (URL44), amelyek akár öngyilkossághoz is vezethetnek. Bár a kutatók nem feltétlenül számítottak az öngyilkosságok emelkedésére, egy internetes felmérés adatai szerint a koronavírus-járvány első hullámában ugrásszerűen megnőtt az egzisztenciális nehézségekhez, magányossághoz, elszigetelődéshez kapcsolódó internetes keresések száma (URL45).

Magyarország mindig is Európa élmezőnyébe tartozott, sőt sokáig az első helyen állt az öngyilkosságok lakosságárányos számát tekintve. Bár az elmúlt évtizedekben az öngyilkossági ráta csökkenést mutat, a legutóbbi felmérés szerint országunk – Észtországgal holtversenyben – az EU-ban a negyedik helyen áll a 100 000 főre jutó öngyilkosságok száma alapján (a ráta 17) (URL46). Egy adott országban az öngyilkosság gyakori előfordulása az általános egészségügyi, társadalmi-gazdasági okok mellett kulturális tényezőkkel is magyarázható. Például Magyarországon, a 20. század elejétől napjainkig a dél-alföldi régióban követnek el legtöbbször öngyilkosságot, aminek hátterében a szociológusok a problémamegoldás ilyen módjának generációról generációra való átadását vélik (Moksony, 2003). Az öngyilkosságokat azonban általában súlyos mentális betegség, legtöbbször a pszichotikus állapotot előző depresszió előzi meg (Kalmár, 2008, 117.). Országunk is részt vesz abban nemzetközi felmérésben (COH-FIT), amely online kérdőív segítségével vizsgálja a járványhelyzet pszichére gyakorolt hatásait (URL47).

Összegzés

Láthatjuk, hogy a világméretű pandémia, az ehhez kapcsolódó korlátozások és az általános mentális közérzet erőteljesen rányomta bélyegét mindennapi életünkre. Jelen tanulmányunk röviden összegezte a járványhoz kapcsolható legfontosabb változásokat a kriminalitás terén. Munkánkat a járványidőszak elmúltával folytatni kívánjuk egy széleskörű, pontos és hiteles adatokon nyugvó, tudományosan megalapozott kutatással.

Felhasznált irodalom

- Ambrus I. (2020). A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, 7(5), 1-22.
- Belovics E., Molnár G. & Sinku P. (2019). *Büntetőjog II. Különös Rész*. HVG Orac
- Bencze M. & Ficsor K. (2020). A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: a rémhírterjesztés tényállásának jogalkalmazási kérdései. *JTI Blog*, 2020. április 2.
- Bogár L. (2016. 07.14.). *A háttérhatalom sipkája*. Magyar Hírlap
https://mandiner.hu/cikk/20160714_bogar_laszlo_a_hatterhatalom_sipkaja
- Bolyky O. (2018). *Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére*. Doktori értekezés. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bolyky_O_tezismv.pdf
- Broadhurst, R., Ball, M. & Chuxuan, J. (2020). Availability of COVID-19 related products on Tor darknet markets. *Australian Institute of Criminology, Statistical Bulletin*, 24.
- Busch B. & Vass P. (2020). Különleges jogrendhez különleges büntetőeljárás. *Fontes Iuris*, 6(2), 34-45.
- Hollán M. (2020a). A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: a járvány vége és a büntetőjog. *JTI blog*. <https://jog.tk.mta.hu/blog/2020/05/a-jarvany-vege-es-a-buntetojog>
- Hollán M. (2020b). A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”: felemás büntetőpolitikai félfordulat járvány idején. *MTA Law Working Papers*, 7(24).
- Kalmár S. (2008). *Az önpusztító magatartás következményei, különös tekintettel az öngyilkosságra és annak megelőzési lehetőségeire. Bács-Kiskun megye 1995-2006*. Doktori értekezés, Semmelweis Egyetem
- Koltay A. (2020). *Koronavírus és szólásszabadság vészhelyzet idején*. https://index.hu/velemenyt/2020/03/24/szolasszabadsag_btk_remhirterjesztes_szigoritas/
- Magyar Helsinki Bizottság: *Rémhírterjesztés újratöltve*. <https://www.helsinki.hu/remhirterjesztes-ujratoltve/>
- Moksony F. (2003). Születési régió és öngyilkosság: létezik-e az önpusztítás területi szubkultúrája? *Demográfia*, 46(2-3), 203-219.

- Oltsik, J. (2020). The Impact of the COVID-19 Pandemic on Cybersecurity. *ESG Research Papers Jul. 31.*
- Salgó L. P. (2020). A hazai veszélyhelyzeti jogalkotás a kodifikátor szemével. *Fontes Iuris*, 6(2), 8-18.
- Solt Á. (2018). *Bírói ítélezési gyakorlat a kiskorú veszélyeztetése tárgyában.* Országos Kriminológiai Intézet, (A/III/9.), Kutatási zárójelentés. https://www.okri.hu/images/stories/kutatok/soltagnes/kk_vesz_2018_sec.pdf
- TASZ: *Dermesztő hatással járhat a rémhírterjesztés tényállásának módosítása.* <https://tasz.hu/cikkek/dermeszto-hatassal-jarhat-a-remhirterjesztes-tenyallasanak-modositasa>
- Tóth M. (2020). *Közveszély és rémhír.* Élet és Irodalom, (2020.04.17.)
- Tóth M. & Nagy Z. (szerk.) (2014). *Magyar Büntetőjog - Különös Rész.* Osiris Kiadó
- Widom, A. & Swain, J. et al. (2011). *Electromagnetic Signals from Bacterial DNA.* General Physics, Cornell University

A cikkben található online hivatkozások

- (URL1): *Tájékoztató oldal a koronavírusról.* <https://koronavirus.gov.hu>
- (URL2): *Az Alkotmánybíróság 15/2020. (VII. 8.) AB határozata.* [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/bd83430c4d2a942ac125855e005c4028/\\$FILE/15_2020%20AB%20hat%C3%A1rozat.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/bd83430c4d2a942ac125855e005c4028/$FILE/15_2020%20AB%20hat%C3%A1rozat.pdf)
- (URL3): *Dr. Pólt Péter legfőbb ügyész év végi karácsonyi videóüzenete.* <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=2dBcjoICcGY>
- (URL4): *Ezek az álhírek és konteók terjednek a koronavírussal kapcsolatban.* <https://www.urbanlegends.hu/2020/01/koronavirus-alhirek-konteok-kamukepek-hoaxok/>
- (URL5): *Coronavirus: EU stärkt Maßnahmen.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/de/ip_20_1006
- (URL6): *A szegény gyermekek megmentése túlnépesedéshez vezet?* <https://www.urbanlegends.hu/2014/01/a-szegeny-gyermekek-megmentese-tulnepesedeshez-vezet/>
- (URL7): *Tényleg az 5G terjeszti a koronavírust?* <https://raketa.hu/tenyleg-az-5g-terjeszti-a-koronavirust>
- (URL8): *Hatalmas pofonba szaladt bele Korózs Lajos.* <https://www.youtube.com/watch?v=E9UolAhnNYo>
- (URL9): *Elvitték a rendőrök Gődény Györgyöt.* <https://444.hu/2020/12/11/elvittek-a-rendorok-godeny-gyorgyot>
- (URL10): *Praxisdurchsuchungen in Hamburg.* <https://www.aerzte-fuer-aufklaerung.de/>
- (URL11): *Adjátok vissza a normális életünket.* <https://www.facebook.com/AdjatokVissza>
- (URL12): *Konferencia.* <https://orvosokatisztanlatasert.hu/category/konferencia/>
- (URL13): *A Magyar Orvosi Kamara elhatárolódik a víruszkeptikus csoportokat vezető orvosoktól.* <https://mok.hu/hirek/mokhirek/a-magyar-orvosi-kamara-elhatarolodik-a-viruszkeptikus-csoportokat-vezeto-orvosoktol>

- (URL14): *Elnöki Bizottság az Egészségért állásfoglalása.* https://mta.hu/mta_hirei/tudomany-a-covid-okozta-tarsadalmi-sokk-kezelesenek-jelen-fazisaban-110837
- (URL15): *Tudomány a COVID okozta társadalmi sokk kezelésének jelen fázisában.* https://mta.hu/mta_hirei/tudomany-a-covid-okozta-tarsadalmi-sokk-kezelesenek-jelen-fazisaban-110837
- (URL16): *Nem elég a koronavírus, a cégeket a dolgozóikon keresztül. szívadják.* <https://www.digitalhungary.hu/e-volution/Nem-eleg-a-koronavirus-a-cegeket-a-dolgozoikon-keresztul-szivadjak/10089/>
- (URL17): *Elszaporodott az internetes bűnözés a távmunka-alatt.* <https://pcforum.hu/hirek/22692/elzaporodott-az-internetes-bunozes-a-tavmunka-alatt>
- (URL18): *Trickbot campaign targets Coronavirus fears in Italy.* <https://news.sophos.com/en-us/2020/03/04/trickbot-campaign-targets-coronavirus-fears-in-italy/>
- (URL19): *Drámaian megnőtt a COVID-19-hez kapcsolódó kibertámadások száma.* <https://www.eset.com/hu/hirek/dramaian-megnott-a-covid-19-hez-kapcsolodo-kibertamadasok-szama-2020/>
- (URL20): *Interpol report shows alarming rate of cyberattacks during COVID-19.* <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2020/INTERPOL-report-shows-alarming-rate-of-cyberattacks-during-COVID-19>
- (URL21): *Évek alatt spórolt pénzek lophatók el ezzel a csalási formával.* <https://24.hu/tech/2020/05/06/sim-csere-swap-csalas-kiberbunozes-penzlopas/>
- (URL22): *Krimibe illő csalással nullázták le egy magyar család bankszámláját.* <https://24.hu/fn/gazdasag/2020/09/22/mkb-bank-telenor-sim-kartya-csalas-internetbank-sms-bankszamlala/>
- (URL23): *Átverés lehetett a tesztkoronavirus.hu weboldal.* <https://www.heol.hu/digitalia/atveres-lehetett-a-tesztkoronavirus-hu-weboldal-2682029/#>
- (URL24): *Európa kokainellátására is hatással van a koronavírus.* https://index.hu/kulfold/2020/03/26/a_bunozok_a_koronavirus_okozta_panikot_hasznaljak_ki/
- (URL25): *On dark web, Covid-19 detectors, vaccines, blood of patients.* https://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/75319961.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst_prime
- (URL26): *Árusításhoz kamuengedélyt ígérnek a csalók.* <https://azenpenzem.hu/cikkek/arusitashoz-kamuengedelyt-igernek-a-csalok/6804/>
- (URL27): *Vigyázat: csalók húznak hasznot az új koronavírus-helyzetből.* <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/aktualis/vigyazat-csalok-huznak-hasznot-az-uj-koronavirus>
- (URL28): *Európa kokainellátására is hatással van a koronavírus.* https://index.hu/kulfold/2020/03/26/a_bunozok_a_koronavirus_okozta_panikot_hasznaljak_ki/
- (URL29): *Az árubemutatóval egybekötött termékértékesítés során a fogyasztók védelme érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló, T/5486. számú törvényjavaslat.* https://www.parlament.hu/documents/129291/555942/T5486_1/eb895f82-e6fd-4c30-bd54-be6dfbb09aa5
- (URL30): *Újfajta átverés: árubemutató helyett ingyenes szűrővizsgálat.* <http://www.atv.hu/video-20200921-ujfajta-atveres-arubemutato-helyett-ingyenes-szurovizsgalat>
- (URL31): *EU Drug Markets: Impact of COVID-19, 29 May 2020.* <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/eu-drug-markets-impact-of-covid-19>

- (URL32): *A magyar drogpiacon érezhetőek már a járvány hatásai, de összeomlásról nincs szó.* <https://qubit.hu/2020/05/01/a-magyar-drogpiacon-erezhettek-mar-a-jarvany-hatasai-de-osz-szeomlasrol-nincs-szo>
- (URL33): *A hazai drogpiacon megérezték a járványt, de nem omlott össze.* https://drogriporter.444.hu/2020/04/30/egyelore_nem_omlott_ossze_a_drogpiacon
- (URL34): *Corona-Panik: Amerikaner stürmen Waffengeschäfte.* <https://www.dw.com/de/corona-panik-amerikaner-st%C3%BCrmen-waffengesch%C3%A4fte/a-52989668>
- (URL35): *Kleiner Waffenschein: Deutsche rüsten in der Corona-Krise auf.* <https://www.rnd.de/politik/kleiner-waffenschein-deutsche-rusten-in-der-corona-krise-auf-WUXZBDY-ROVFZ3CBMSZLMMG2NIU.html>
- (URL36): *A legálisan tartható fegyvereket is viszik, mint a cukrot.* https://index.hu/belfold/2020/03/19/a_fegyvereket_is_felvasaroltak_magyarorszagon_a_viruspanik_miatt
- (URL37): *A koronavírus még a bűnözésre is hat.* https://nepszava.hu/3077483_a-koronavirus-meg-a-bunozesre-is-hat
- (URL38): *Ezért van joguk a pestieknek lemenni a nyaralókba még most is.* <https://www.hellovidek.hu/utazas/2020/05/05/ezert-van-joguk-a-pestieknek-lemenni-a-nyaraloikba-meg-most-is>
- (URL39): *Meredeken visszaszorította a bűnözést a koronavírus.* <https://www.portfolio.hu/uzlet/20200412/meredeken-visszaszorította-a-bunoze-a-koronavirus-425598>
- (URL40): *Másfélzszeresére nőtt márciusban a családon belüli erőszak, a bűnözés negyedével csökkent.* <https://g7.hu/adat/20200423/masfelszeresere-nott-marciusban-a-csaladon-beluli-eroszak-a-bunozes-negyedével-csokkent/>
- (URL41): *Családi erőszak karanténban: veszélyes emelkedésre figyelmeztetnek a szakértők.* https://hvg.hu/itthon/20200506_karanten_bantalmazas_kapcsolati_eroszak_koronavirus
- (URL42): *Van, akinek még az otthonlét is veszélyesebb a koronavírusnál.* <https://24.hu/kultura/2020/04/05/koronavirus-hazi-karanten-csaladon-beluli-eroszak-nane-egyesulet/>
- (URL43): *A segítség már chaten is érkezik.* <https://csalad.hu/projektek/a-segitseg-mar-chaten-is-erkezik>
- (URL44): *A koronavírus-járvány pszichológiai hatásai.* <https://gyogyline.hu/a-koronavirus-jarvany-pszichologiai-hatasai>
- (URL45): *A koronavírus-járvány pszichológiai hatásai.* https://www.hazipatika.com/eletmod/veszelyben/cikkek/koronavirus_nohet_az_ongyilkossagok_szama/20200806114108
- (URL46): *Almost 8 in 10 suicides among men.* <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20200910-1>
- (URL47): *Nemzetközi felmérés indult a koronavírus testi-lelki hatásainak vizsgálatáról.* <https://semmelweis.hu/hirek/2020/05/06/nemzetkozi-felmeres-indult-a-koronavirus-testi-lelki-hatasainak-vizsgalatarol/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Póczik Sz., Sárík E., Vass P. & Bolyky O. (2021). A COVID-19 pandémia egyes kriminológia aspektusai. *Belügyi Szemle*, 69(3), 375-396. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.3.2>